

**Piotr Gryszel, Daria E. Jaremen,
Andrzej Rapacz**

**Park kulturowy jako stymulator
rozwoju turystyki kulturowej :
przykład Kotliny Jeleniogórskiej**

Ekonomiczne Problemy Usług nr 52, 331-340

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

PIOTR GRYSZEL, DARIA E. JAREMEN, ANDRZEJ RAPACZ

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

PARK KULTUROWY JAKO STYMULATOR ROZWOJU TURYSTYKI KULTUROWEJ. PRZYKŁAD KOTLINY JELENIOGÓRSKIEJ

Wprowadzenie

Turystyka jest i może być istotnym czynnikiem rozwoju gospodarczego regionów, chociaż nie jest ona zjawiskiem niezmiennym w czasie. Współczesny turysta staje się konsumentem coraz bardziej wymagającym i oczekującym oferty dostosowanej do jego indywidualnych potrzeb i oczekiwań. Rosnąca mobilność i poziom dochodów społeczeństwa powodują, że podróże turystyczne stają się coraz bardziej popularne. Częste wyjazdy sprawiają, że turyści poszukują nowych ofert, które nie są standardowe i charakteryzują się pewną unikatowością. Podobnie po stronie podaży turystycznej obserwuje się coraz większą konkurencję pomiędzy przedsiębiorstwami i regionami turystycznymi. W wielu przypadkach turystyka rozwijana jest w regionach, które jeszcze do niedawna nie były postrzegane jako atrakcyjne turystycznie, nie były modne. Rywalizacja o klientów zmusza podmioty działające w regionach recepcji do tworzenia unikatowej oferty, która przez turystów nie będzie postrzegana jako produkt masowy. Produktem cieszącym się coraz większą popularnością jest szeroko rozumiana turystyka kulturowa. Tak jak dla rozwoju turystyki przyrodniczej czy ekoturystyki znaczącym impulsem jest utworzenie parku narodowego, tak dla turystyki kulturowej determinantą rozwoju jest utworzenie parku kulturowego.

Celem artykułu jest ukazanie roli, jaką w rozwoju turystyki kulturowej odgrywa utworzenie parku kulturowego. Jest to nowa forma ochrony zabytkowego krajobrazu, która może stać się szansą rozwoju turystyki na obszarach leżących w cieniu modnych destynacji turystycznych. Jako przykład w niniejszych rozważaniach posłuży Park Kulturowy Kotliny Jeleniogórskiej, utworzony w 2009 roku.

1. Zakres pojęciowy turystyki kulturowej

Turystyka kulturowa jako zjawisko coraz bardziej popularne doczekała się licznych definicji i określeń. Autorzy toczą liczne dyskusje na temat tego, co jest turystyką kulturową, a co nią nie jest, które formy turystyki można zaliczyć do turystyki kulturowej, a które nie są oparte na walorach kulturowych. Niejednokrotnie turystyka kulturowa utożsamiana jest tylko ze zwiedzaniem zabytków i muzeów. W miarę szerokiego przeglądu definicji turystyki kulturowej dokonał A.M. von Rohrscheidt¹, który zaprezentował definicje traktujące turystykę kulturową bardzo szeroko i bardzo wąsko, definicje akcentujące indywidualne motywy konsumenta, popyt kulturowy, zorientowane na wartości kulturowe i na ofertę turystyki kulturowej.

J. Małek definiuje turystykę kulturową jako wszelkie formy podróży, których głównym motywem jest chęć kontaktu z kulturą w szerokim jej rozumieniu. W wąskim rozumieniu zainteresowanie turystyką kulturową ogranicza się praktycznie wyłącznie do zabytków kultury materialnej. Podejście szerokie pozwala na uwzględnienie wszystkich przejawów kultury, jest zatem bardziej przydatne do charakterystyki współczesnego ruchu turystycznego, w którym ważnym elementem są często współcześnie wykreowane atrakcje².

Z kolei S. Medlik określa turystykę kulturową (kulturalną) jako formę podróży o motywacji kulturalnej, takiej jak wycieczki do miejsc o wartości artystycznej i historycznej, wizyty w muzeach i galeriach, podróże, których celem jest uczestniczenie w spektaklach artystycznych i innych wydarzeniach kulturalnych³. Podobne stanowisko w kwestii formułowania definicji turystyki kulturowej, a raczej kulturalnej zajmuje M. Marczak. Dla tego autora turystyka kulturalna to przede wszystkim odwiedzanie miejsc o dużych wartościach artystycznych i historycznych, składających się na dziedzictwo kulturowe człowieka. Jest to więc zwiedzanie zabytków architektury, wykopalisk archeologicznych, miejsc związanych ze sławnymi ludźmi, wystaw artystycznych, galerii sztuki itp.⁴

Ujęcie szerokie turystyki kulturowej prezentuje A. Kowalczyk, określając ją jako zespół zachowań turystów związanych z ich autentycznym zainteresowaniem dziedzictwem kulturowym (zabytkami, folklorem, miejscami związanymi z waż-

¹ A.M. von Rohrscheidt, *Turystyka kulturowa – wokół definicji*, w: *W kręgu humanistycznej refleksji nad turystyką kulturową*, red. M. Kazimierczak, Wydawnictwo AWF w Poznaniu, Poznań 2008, s. 28–49.

² J. Małek, *Turystyka kulturowa jako czynnik rozwoju lokalnego*, Prace i Studia Geograficzne, t. 32, „Geografia Turyzmu”, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2003, s. 20–21.

³ S. Medlik, *Leksykon podróży, turystyki i hotelarstwa*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995, s. 80–81.

⁴ M. Marczak, *Rodzaje turystyki*, w: *Podstawy turystyki*, red. A. Szwichenberg, Wydawnictwo Politechniki Koszalińskiej, Koszalin 2000, s. 47.

nymi wydarzeniami itp.) oraz z ich uczestnictwem w szeroko rozumianym społecznym życiu kulturalnym. Tak rozumiana turystyka kulturowa jest z jednej strony głęboko osadzona w systemie wartości, jakimi kieruje się dany turysta (najczęściej wynikających z norm powszechnie przyjmowanych w kręgu kulturowym, z którego się wywodzi), z drugiej strony ma postać zjawiska przestrzennego, które znajduje odzwierciedlenie w szeroko rozumianym krajobrazie kulturowym. Jest więc z jednej strony skutkiem czy też następstwem występowania określonej kultury, z drugiej przyczyną czy też czynnikiem, który (będąc jednocześnie częścią szeroko rozumianej kultury) jest odpowiedzialny za charakter i zmiany w krajobrazie kulturowym⁵.

Podobnie całościowe ujęcie turystyki kulturowej w swym przeglądzie definicji prezentuje A.M. von Rohrscheidt, który określa ją jako wszystkie grupowe lub indywidualne wyprawy o charakterze turystycznym, w których spotkanie uczestników podróży z obiektami, wydarzeniami i innymi walorami kultury wysokiej lub popularnej albo powiększenie ich wiedzy o organizowanym przez człowieka świecie otaczającym jest zasadniczą częścią programu podróży lub stanowi rozstrzygający argument dla indywidualnej decyzji o jej podjęciu lub wzięciu w niej udziału⁶. Tak szerokie ujęcie turystyki kulturowej powoduje, że można wyróżnić wiele jej form. Do najczęściej wymienianych należą turystyka krajoznawcza, religijno-pielgrzymkowa, etniczna, przemysłowa, kulinarna, rozrywkowa, literacka, historyczno-architektoniczna, sentymentalna, etnograficzna, eventowa i inne. Największym magnesem przyciągającym turystów w ramach turystyki kulturowej są ciągle zabytki i lokalny folklor. Nie ustępują im współcześnie wykreowane atrakcje, które cieszą się równie dużym powodzeniem⁷.

2. Potencjał turystyki kulturowej Kotliny Jeleniogórskiej

Kotlina Jeleniogórska to wyodrębniona jednostka geograficzna położona w Sudetach Zachodnich. Od południa zamykają ją Karkonosze, od wschodu granicę kotliny stanowią Rudawy Janowickie, od północy ograniczają ją Góry Kaczawskie, a od zachodu Góry Izerskie. Obszar kotliny o powierzchni około 270 km² w całości położony jest na terenie powiatu jeleniogórskiego i miasta Jelenia Góra oraz gmin Mysłakowice, Kowary, Podgórzyn, Piechowice, Stara Kamienica i Jeżów Sudecki. Centralną część kotliny zajmują Wzgórza Łomnickie. Takie położenie Kotliny Je-

⁵ A. Kowalczyk, *Turystyka kulturowa jako czynnik kształtujący konkurencyjność regionów*, w: *Turystyka jako czynnik wzrostu konkurencyjności regionów w dobie globalizacji*, red. G. Gołębski, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2008, s. 39–40.

⁶ A.M. von Rohrscheidt, *Turystyka...*, *op.cit.*, s. 44.

⁷ Pojedynczy obiekt zabytkowy, jakim jest wieża Eiffla, odwiedza rocznie ponad 6 mln turystów, a kompleks Eurodisneylandu pod Paryżem ponad 12 mln turystów.

leniogórskiej powoduje, że można określić ją jako region „w cieniu Karkonoszy”. Karkonosze to obszar o ukształtowanej funkcji turystycznej, posiadający swą znaczącą pozycję na rynku turystycznym i markę, przyciągający masowy ruch turystyczny. Kotlina Jeleniogórska to region zazwyczaj mijany przez turystów, którzy udają się do górskich kurortów – Karpacza i Szklarskiej Poręby. Region ten posiada jednak znaczący potencjał turystyczny, wyrażający się liczbą obiektów zabytkowych pochodzących z różnych epok, od gotyku po przedwojenny modernizm. W samym tylko mieście Jelenia Góra w rejestrze Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków znajduje się 199 obiektów, co więcej na obszarze jeleniogórskiego powiatu ziemskiego znajduje się 249 obiektów zabytkowych. Najwięcej tzw. „rejestrowych” zabytków posiadają gminy Kowary (60) i Mysłakowice (50). W ewidencjach zabytków prowadzonych przez gminy znajduje się dodatkowo około 1000 obiektów. Zachowane zespoły zabytkowej zabudowy tworzą szczególnie wartościowe układy przestrzenne, koncentrujące się w trzech rejonach:

- w obrębie zabytkowego układu urbanistycznego Starego Miasta w Jeleniej Górze,
- w zachodniej części Kotliny – w ciągu historycznie ukształtowanego osadnictwa od Cieplic po Sobieszów i zamek Chojnik,
- w części wschodniej Kotliny – w obrębie założeń parkowo-pałacowych i rezydencji, położonych na terenie gminy Mysłakowice i w części wschodniej gminy Podgórzyn.

Położony w obszarze Kotliny Jeleniogórskiej kompleks założeń parkowych i pałacowych oraz dworów i willi z ogrodami składa się z czterech takich obiektów, położonych w obszarze Jeleniej Góry i 20 w obszarze powiatu ziemskiego. Liczbę tę powiększa około 36 dworów i willi (w tym 16 w obszarze miasta) oraz pięć pozostałości jeszcze gotyckich zamków. Szczególne miejsce wśród zespołów pałacowo-parkowych zajmują rezydencje w Bukowcu, Mysłakowicach, Karpnikach, Kowarach, Łomnicy, Miłkowie, Staniszowie i Wojanowie, tworzące szczególnie wartościową pod względem artystycznym wielkoprzestrzenną kompozycję krajobrazową. Jego głównym elementem jest rozległe założenie pałacowo-parkowe w Bukowcu o powierzchni około 120 ha – obiekt o szczególnym znaczeniu dla rozwoju sztuki ogrodowej na Dolnym Śląsku. Większość położonych na tym obszarze zespołów pałacowo-parkowych jest użytkowana, część z nich we wzorowy sposób została odnowiona (m.in. dotyczy to pałaców w Karpnikach, Łomnicy, Staniszowie i ostatnio w Wojanowie). W znacznej ich części prowadzone są na bieżąco drobne remonty, a obiekty te pełnią różne funkcje (m.in. siedziby Związku Gmin Karkonoskich w Bukowcu, szkoły w Mysłakowicach). Część z nich niestety pozostaje nieużytkowana (dotyczy to m.in. pałacu w Bobrowie i zamku w Karpnikach)⁸.

⁸ J. Korzeń, *Park kulturowy Kotliny Jeleniogórskiej*, „Urbanista” 2008, nr 11, s. 22–25.

Rozwój takiej liczby założeń parkowo-pałacowych był możliwy dzięki pruskim rodom arystokratycznym, które od końca XVIII wieku upodobały sobie Kotlinę Jeleniogórską jako miejsce letniego wypoczynku – najbliższy od Berlina obszar górski. Faktem, który znacznie przyczynił się do popularności tego regionu wśród arystokratów, był zakup głównego założenia parkowo-pałacowego w Mysłakowicach przez pruskiego króla Fryderyka Wilhelma III w 1833 roku. Pruska rodzina królewska nabyła także rezydencje w Karpnikach i Wojanowie. Spowodowało to jeszcze większy napływ arystokratycznych inwestycji do regionu. Dzięki zamówieniom Hohenzollernów swoją działalność w Kotlinie Jeleniogórskiej rozpoczęli najlepsi wówczas architekci i architekci krajobrazu Karl Friedrich Schinkel, Friedrich August Stuler i Peter Joseph Lenne. Intensywny napływ turystów sprawił, iż w całym regionie rozwijała się wspaniała architektura uzdrowiskowa, rezydencjonalna i willowa. Dzięki temu obecnie liczbę zamków i pałaców przypadającą w Kotlinie Jeleniogórskiej na 1 km² można śmiało porównywać z najpopularniejszym zamkowym regionem Europy – Doliną Loary we Francji.

3. Park kulturowy jako nowa forma ochrony obszarów historycznie cennych

Uchwalona w 2003 roku ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami⁹, obok dotychczasowych form ochrony zabytków w postaci wpisu do rejestru zabytków, uznania za pomnik historii lub ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, wprowadziła nową formę ochrony, jaką jest utworzenie parku kulturowego.

Z zapisów tej ustawy wynika, że za park kulturowy można uznać określony obszar ustanawiany w celu ochrony krajobrazu kulturowego¹⁰ oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

Park kulturowy powołuje na podstawie uchwały rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Utworzenie parku pociąga za sobą pewne skutki mające wpływ na prowadzenie działalności gospodarczej, warunki życia mieszkańców oraz organizację ruchu turystycznego. Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być bowiem ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące następujących kwestii:

1. Prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej – może to skutkować ograniczenia-

⁹ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece na zabytkami, Dz.U. 2003, nr 162, poz. 1568 z późn. zm.

¹⁰ Krajobraz kulturowy to według art. 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

mi w wydawaniu pozwoleń na budowę obiektów mogących zaburzyć istniejący krajobraz kulturowy, koniecznością dostosowywania bryły architektonicznej nowo budowanych obiektów do charakteru istniejącej zabudowy. Może to skutkować m.in. wycofywaniem się inwestorów turystycznych z regionu, ale także może mieć istotny wpływ na kształtowanie wizerunku obszaru turystycznego i jego estetyki.

2. Zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych – może to powodować, że istniejące obiekty zabytkowe będą mogły być zagospodarowane na cele obsługi ruchu turystycznego lub edukacyjne z wyłączeniem np. prowadzenia w nich działalności rolnej, jak miało to miejsce jeszcze do niedawna.
3. Umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego – przyczyni się to do poprawy estetyki i wizerunku regionu.
4. Składowania lub magazynowania odpadów – z obszaru parku kulturowego mogą być wyeliminowane uciążliwe elementy krajobrazu oraz rodzaje działalności pozostające w konflikcie z rozwojem gospodarki turystycznej.

Dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w którym w sposób kompleksowy należy rozwiązać m.in. problematykę rodzajów prowadzonej działalności gospodarczej oraz określić kierunki przepływu ruchu turystycznego. Do końca 2009 roku w Polsce utworzono tylko 20 parków kulturowych, których zestawienie zaprezentowano w tabeli 1.

4. Park Kulturowy Kotliny Jeleniogórskiej

Park Kulturowy Kotliny Jeleniogórskiej powołano na mocy uchwały Zgromadzenia Związku Gmin Karkonoskich i po pozytywnych uchwałach rad gmin Mysłakowice, Kowary i Podgórzyn 30 stycznia 2009 roku¹¹ jako osiemnasty park kulturowy w Polsce. Obszar parku obejmuje 3250 ha w trzech gminach:

- Mysłakowice - na terenie obejmującym zespoły rezydencjonalne w Bukowcu, Mysłakowicach, Łomnicy, Wojanowie, Bobrowie i Karpnikach i 37 obiektów wpisanych do rejestru zabytków,

¹¹ Uchwała Zgromadzenia Związku Gmin Karkonoskich nr 48/XVII/09 z dnia 30 stycznia 2009 r. w sprawie utworzenia parku kulturowego pod nazwą Park Kulturowy Kotliny Jeleniogórskiej (Dz. Urz. Województwa Dolnośląskiego z 2009 r., Nr 42, poz. 890) – zgromadzenie podjęło uchwałę 24 października 2008 roku, ale ze względów formalnych należało dokonać w niej poprawek.

- Podgórzyn - na terenie obejmującym zespoły rezydencjonalne w Miłkowie oraz Stanisławowie wraz z terenami dawnego parku przypałacowego obejmującego górę Witoszę oraz Grodna i 14 obiektów wpisanych do rejestru zabytków,
- Kowary - na terenie obejmującym zespoły rezydencjonalne Nowy Dwór i Ciszyca wraz z terenami dawnych parków przypałacowych oraz zespół zabudowy sanatoryjno-szpitalnej Kowary – Wysoka Łąka i 9 obiektów wpisanych do rejestru zabytków.

Tabela 1

Parki kulturowe w Polsce

Nr	Województwo	Lp.	Nazwa Parku Kulturowego	Rok utworzenia
1	Dolnośląskie	1	Forteczny Park Kulturowy w Srebrnej Górze	2002
		2	Forteczny Park Kulturowy Twierdza Kłodzka	2006
		3	Park Kulturowy Kotliny Jeleniogórskiej	2009
2	Kujawsko-pomorskie	4	Park Kulturowy Wietrzychowice	2006
		5	Park Kulturowy Kalwaria Pakoska	2008
3	Lubuskie	6	Park Kulturowy „Dolina Trzech Młynów” w Bogdańcu	2006
4	Łódzkie	7	Park Kulturowy Miasto Tkaczy w Żgierzu	2007
		8	Park Kulturowy Wzgórze Zamkowe	2009
5	Małopolskie	9	Park Kulturowy Kotliny Zakopiańskiej	2006
6	Mazowieckie	10	Park Kulturowy „Ossów Wrota Bitwy Warszawskiej 1920 Roku”	2009
7	Podkarpackie	11	Park kulturowy Zespołu Staromiejskiego oraz Zespołu OO. Dominikanów w Jarosławiu	2009
8	Pomorskie	12	Park Kulturowy Fortyfikacji Miejskich „Twierdza Gdańsk”	2002
		13	Park Kulturowy Ośmiu Błogosławieństw we wsi Sierakowice	2006
		14	Park Kulturowy „Osada Łowców Fok” w Rzucewie	2008
9	Śląskie	15	Park Kulturowy Cmentarz Żydowski w Żorach	2004
		16	Park kulturowy „Hałda Poptuczkowa”	2007
10	Świętokrzyskie	17	Park Kulturowy Miasta Końskie	2005
11	Warmińsko-mazurskie	18	Park Kulturowy Warmińskiej Drogi Krajobrazowej Gietrzwałd - Woryty	2009
12	Wielkopolskie	19	Mickiewiczowski Park Kulturowy	2007
13	Zachodniopomorskie	20	Park Kulturowy Chwarszczany	2005

Źródło: dane Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków.

Utworzeniu na tym obszarze parku kulturowego przyświecają następujące cele:

- wzmocnienie skuteczności ochrony krajobrazu kulturowego w zintegrowanym powiązaniu z ochroną obiektów i zespołów zabytkowych oraz ochroną przyrody dla zapewnienia optymalnego, zrównoważonego rozwoju prze-

strzennego i społeczno-gospodarczego wschodniej części Kotliny Jeleniogórskiej;

- zachowanie i utrzymywanie cech krajobrazu tych terenów, przede wszystkim położonych tu rezydencji wraz z ich powiązaniem kompozycyjnymi i widokowymi oraz zharmonizowanie z nimi dalszych, współczesnych i przyszłych zmian zagospodarowania przestrzennego obszaru.

Rolę lidera przy promowaniu idei parku kulturowego oraz jego wykorzystania jako regionalnego produktu turystycznego pełni Fundacja Doliny Pałaców i Ogrodów. Została ona założona w 2005 roku przez właścicieli obiektów hotelarskich funkcjonujących w zabytkowych obiektach pałacowych na terenie Kotliny Jeleniogórskiej. Wśród celów statutowych fundacji wymieniane są działania mające służyć następującym celom:

1. ochronie zabytkowych zespołów parkowo-pałacowych i dworskich oraz innych budowli rezydencjonalnych w Kotlinie Jeleniogórskiej,
2. promocji regionu pod nazwą „Dolina Pałaców i Ogrodów” – jako szczególnego dziedzictwa kulturowego.

Fundacja realizuje swoje cele poprzez następujące działania:

1. Ochronę i zagospodarowanie obiektów zabytkowych regionu.
2. Szeroko pojętą promocję Kotliny Jeleniogórskiej jako wielkiego dziedzictwa kultury materialnej.
3. Kształtowanie poczucia lokalnej tożsamości wśród mieszkańców regionu.
4. Promocję idei ochrony dziedzictwa kulturowego, a w szczególności zabytków architektury.
5. Działalność charytatywną.
6. Działanie na rzecz integracji europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem wspólnego dorobku kulturowego Polski, Niemiec, Austrii oraz Czech na terenie Kotliny Jeleniogórskiej.

Najważniejszym efektem działania fundacji na rzecz tworzenia lokalnego produktu turystycznego opartego o walory parku kulturowego jest opracowanie koncepcji oraz wytyczenie i oznakowanie szlaku turystycznego *Dolina Pałaców i Ogrodów*. Szlak obejmuje aktualnie 26 obiektów parkowo-pałacowych oraz innych obiektów historycznych, jak np. średniowieczny zamek Chojnik czy książęca wieża mieszkalna w Siedlęcinie. Dwadzieścia obiektów znajduje się na obszarze Kotliny Jeleniogórskiej, pozostałe sześć w jej okolicy. Należy też zaznaczyć, że szlak ciągle się rozrasta, a przyłączeniem do niego zainteresowane są kolejne obiekty. W 2007 roku fundacja pozyskała środki finansowe z Programu INTERREG IIIA, które pozwoliły na kompleksowe oznakowanie dojazdu do najważniejszych pałaców Kotliny Jeleniogórskiej znakami typu E-22, tzw. znakami turystycznymi. Oznakowane zostały kierunki dojazdu do Pałaców w Łomnicy, Wojanowie, Karpnikach, Stanisławowie oraz Pałacu Paulinum w Jeleniej Górze. Ponadto zostały wydane foldery z mapką dojazdową do obiektów zabytkowych w Dolinie Pałaców

i Ogrodów. W lutym 2009 roku Szlak Doliny Pałaców i Ogrodów Kotliny Jeleniogórskiej uchwałą Sejmiku Województwa Dolnośląskiego otrzymał status szlaku regionalnego, co wiąże się ze wzmoczoną jego promocją przez instytucje samorządu wojewódzkiego.

Fundacja prowadzi także szeroką działalność edukacyjno-kulturalną oraz promocyjną. W obiektach pałacowych organizowane są różnego rodzaju wystawy, prelekcje i festyny. Z jej inicjatywy organizowane są seminaria i konferencje oraz wydawane publikacje poświęcone obiektom położonym na szlaku. Działalność promocyjna fundacji dostrzegana jest przez liczne czasopisma i wydawnictwa krajowe oraz zagraniczne, co zaowocowało opublikowaniem kilkuset artykułów prasowych na temat szlaku i parku kulturowego. Za swoistego rodzaju sukces można również uznać zamieszczenie pałaców na Google Maps – jednym z najpopularniejszych internetowych programów lokalizacyjnych. Dolina Pałaców i Ogrodów Kotliny Jeleniogórskiej otrzymała w 2008 roku nagrodę Dolnośląskiej Organizacji Turystycznej – jako najlepszy regionalny produkt turystyczny, a w 2009 roku otrzymała certyfikat Polskiej Organizacji Turystycznej.

Podsumowanie

Ustanowienie Parku Kulturowego Kotliny Jeleniogórskiej jest tylko pierwszym krokiem w rozwoju produktu turystyki kulturowej na tym obszarze. Władze fundacji, właściciele obiektów hotelarskich oraz władze samorządowe zapowiedziały już kolejne działania mające na celu wpisanie pałaców i ogrodów Kotliny Jeleniogórskiej na listę pomników historii, a następnie na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego UNESCO. Szansę powodzenia w rozwoju turystyki kulturowej dostrzegają przede wszystkim przedsiębiorcy z obszaru Kotliny Jeleniogórskiej. Może o tym świadczyć m.in. liczba nowo powstających obiektów hotelarskich w zabytkowych pałacach. W połowie lat 90. XX wieku funkcjonowały tylko dwa „pałacowe” obiekty noclegowe – Pałac Łomnica i Pałac Miłków. Następnie jako obiekty noclegowe zagospodarowano pałac w Staniszowie, Pałac Paulinum w Jeleniej Górze i pałac w Wojanowie. W 2009 roku usługi hotelarskie zaczęły świadczyć także Pałac Dębowy w Karpnikach, Pałac na Wodzie w Staniszowie i Pałac Miejski Smyrna w Kowarach. Działania te są widocznym efektem wykorzystywania istniejącego potencjału do rozwoju turystyki kulturowej w Kotlinie Jeleniogórskiej. O popularności pałaców świadczy frekwencja w Parku Miniatur Zabytków Dolnego Śląska w Kowarach, która przekroczyła sto tysięcy zwiedzających rocznie. Park ten w swych zbiorach prezentuje większość pałaców Kotliny Jeleniogórskiej.

**CULTURE PARK AS THE STIMULATING FACTOR
FOR CULTURE TOURISM DEVELOPMENT.
THE EXAMPLE OF JELENIA GÓRA VALLEY**

Summary

The objective of the article is to present the role played by establishing a culture park in the development of culture tourism. It is a new form of protecting historic landscape, which may become a chance for the development of tourism in the areas overshadowed by trendy tourist destinations. Culture Park of Jelenia Góra Valley, established in 2009, has become the example for hereby considerations. The article presents the definition of culture tourism, describes culture potential of Jelenia Góra Valley and points to legal basis for establishing a culture park. Activities taken up by the Palaces and Gardens Valley Foundation, supporting the creation and promotion of a local tourist product, in the form of a tourist trail, have also been presented.

Translated by Hanna Baurowicz-Fujak